

LA VANGUARDIA

TARRAGONA

A DUES VEUS

Dos cuiners
obren una nova
sèrie de reflexió
sobre l'actualitat

PÀGINA 7

Entre l'oblit i la memòria

JOSEP TRAVÉ

Josep Maria Sans i Travé documenta en un llibre les matances ocorregudes a Solivella durant la Guerra Civil

ISAAC ALBESA
Solivella

A principis de l'any 1936, a Solivella, a la Conca de Barberà, hi vivien 1.516 persones. Quatre anys més tard i després de la Guerra Civil, la localitat havia disminuït fins a 1.303 habitants, segons el Centre d'Estudis Solivellencs. L'explicació a aquesta reducció cal buscar-la en les matances que es van produir durant el conflicte i la posterior repressió franquista.

Solivella és la població catalana on percentualment hi va haver més morts a la rereguarda, i al mateix temps és la que més represaliats, afusellats o empresonats va tenir a partir del 1939 i fins el 1961, que va ser l'any que va sortir de la presó el darrer pres. Hi van morir mig centenar de persones entre l'estiu del 36 i el 12 de febrer del 1937. Després, amb l'entrada dels franquistes, un centenar de solivellencs van ser processats, vint-i-dos dels quals afusellats a Tarragona.

Tot i aquest trist record, els

Fets de Solivella, com se'ls ha conegut posteriorment, són un tabú al poble. "No en parlem i no en volem parlar", assenyala un jubilat que prefereix mantenir-se en l'anonimat, sortint d'un forn de pa. Ara però, l'historiador Josep Maria Sans i Travé, fill de Solivella i des del 1992 di-

Imatge actual del monument de la plaça de la Creu de Solivella sense cap senyalització ni referència històrica i el monument als anys 50 (a dalt)

rector de l'Arxiu Històric de Catalunya, acaba d'editar el llibre *El monument de la plaça de la Creu* (Pagès Editors). Es tracta de la primera monografia dedicada a documentar tot el que va ocórrer. Parteix d'un text publicat per la revista *Podall*, del Museu Arxiu de Montblanc i Co-

marca, i d'un article previ a la web del Centre d'Estudis Solivellencs, que ara s'ha encarregat d'impulsar-ne l'edició en paper perquè "parlar d'aquells fets era necessari. Ho era per documentar d'una forma fidedigna

CONTINUA A LA PÀGINA SEGÜENT >>

XAVI JURIO

ENTRE L'OBLIT I LA MEMÒRIA EL LLIBRE DEL QUAL NINGÚ VOL PARLAR A SOLIVELLA

Monument sense contingut

>> VE DE LA PÀGINA ANTERIOR

el que va succeir realment i ho és per poder conèixer i recordar la nostra pròpia història”.

A Solivella, l'aixecament militar del 1936 el van aprofitar alguns per passar comptes amb gent de dreta –lligaires, catòlics, propietaris i tradicionalistes– encara que no fossin explícitament contraris a la República, segons explica Sans Travé. Entre el juliol del 1936 i el 12 de febrer del 1937, 48 solivellencs van ser assassinats per escamots procedents d'altres pobles que van

VIOLENCIA

Va ser percentualment la població catalana amb més assassinats a la rereguarda

HOMENATGE

L'autor reclama que es recordin els solivellencs afusellats pels franquistes

comptar amb el suport o la participació directa de veïns de la població. La memòria d'aquests fets “s'ha traslladat de generació en generació però dins de cada família, rarament se'n parla fora perquè tothom hi estava més o menys implicat”, recorda l'autor del llibre. Ara, Sans Travé ha volgut posar damunt la taula aquests fets d'una manera documentada i asèptica. Gràcies a la consulta de nombrosos arxius i documents, presenta noms i cognoms en lloc d'inicials com havia fet fins ara amb les denúncies i els denunciats, nés i bes-

El frustrat gran monument

■ Una de les descobertes que Sans Travé ha fet són els arxius personals de l'escultor Josep Maria Vives Castellet (Valls, 1888-1954) que els seus fills van donar al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC) a Tarragona. A la memòria prèvia a la construcció del Monumento para los Caídos de Solivella assegura: “Suena

aún en mis oídos aquel clamor con el que la provincia entera... anhelaba que fuese Solivella el lugar representativo de la resistencia de la provincia, perpetuada en un monumento conmemorativo”, i posteriorment assegurava que “se suspendió la ejecución inmediata por circunstancias que no es preciso recordar”.

Símbols del passat

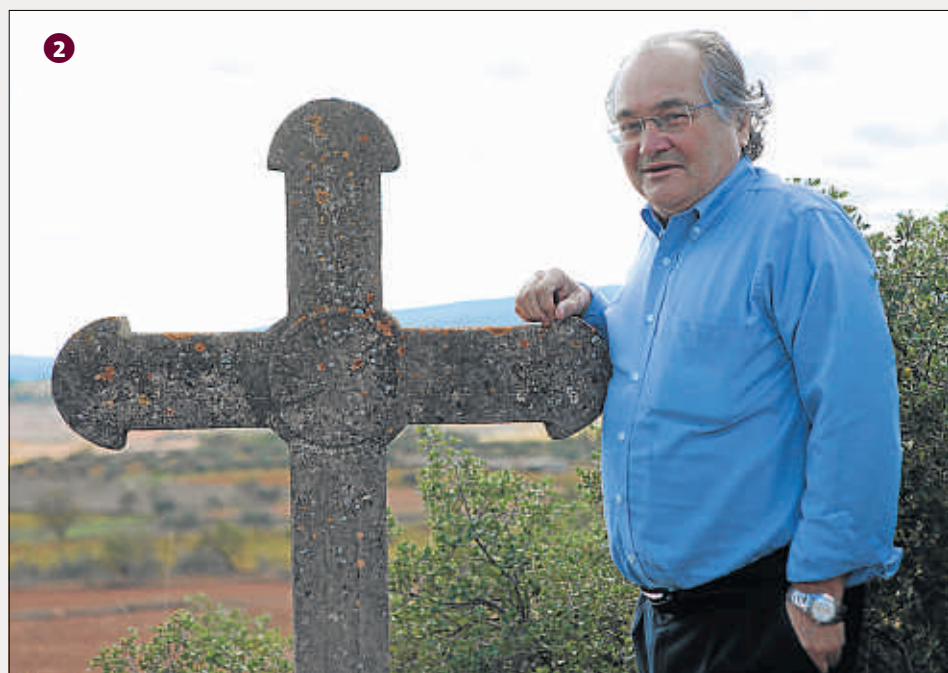
1. Cementiri de Solivella on es troben creus, panteons i mausoleus en record i amb les restes dels assassinats a la rereguarda republicana

2. Josep Maria Sans Travé, al costat d'una creu recordatori de mossèn Tomàs Capdevila assassinat davant del cementiri de Solivella

3. Inauguració, en presència de familiars i amics, de la creu commemorativa de l'assassinat de Josep Salvadó i Josep Palau

XAVI JURIO

XAVI JURIO

CEDIDA PER ANTONI CORTÉS SALVADÓ

nets dels solivellencs de l'actualitat. "He preferit referir-me sempre als arxius perquè els testimonis de l'època no em serveixen perquè acostumen a prendre partit o tenen el que jo dic amnèsia voluntària selectiva", assenyala.

A Solivella hi ha un fet que ha marcat la pervivència i el record d'aquest conflicte. Fou la construcció l'any 1944 d'un monument a la plaça de la Creu dedicat a la memòria dels morts a mans dels "rojos". El monument era un projecte del mateix any 1939 del primer alcalde franquista, Gregori Travé Domingo, tot i que no va ser fins el 1944 quan l'alcalde Antoni Espinach va impulsar-ne la construcció que es va sufragar amb aportacions "voluntàries" dels solivellencs. Al monument s'hi van incloure dues làpides amb els noms dels 50 assassinats i també amb majúscules la paraula FE. L'autor del llibre assegura que l'actual monument ha perdut tot el sentit. L'any 1980, l'Ajuntament va substituir les dues làpides que hi havia a banda i banda del cenotafi per la frase "A tots vosaltres 1936-1939", que segons Sans Travé mantenia l'error d'oblidar els morts de la repressió franquista. Fa dos anys, l'Ajuntament, amb una subvenció del Memorial Democràtic de l'època del tripartit, va retirar aquesta frase i també es van treure les lletres FE "pensant-se que eren les inicials de la Falange Española, quan no era

25.000 pessetes

La construcció del monument franquista de la plaça de la Creu de Solivella tenia l'any 1944 un pressupost inicial de 25.000 pessetes, tot i que de la documentació i les factures trobades per Sans Travé es dedueix que va acabar costant 30.600 pessetes

cert", segons l'historiador, que assegura que el monument "ha estat despallat de tots els continguts i s'ha convertit en un munt de pedra, ordenat però asèptic". Per aquest motiu, reclama a l'alcalde de la població, Enric Capdevila, el debat que no va existir fa dos anys i la construcció d'un nou monument que recordi les altres víctimes.

En aquest sentit, quan es planteja el debat sobre el futur dels monuments franquistes, Sans Travé té molt clar que s'han de respectar "aquells que no siguin ofensius amb la memòria de les víctimes perquè són documents històrics, però sempre s'han de contextualitzar". D'altra banda, afegeix, també s'ha de construir un altre monument per recordar les víctimes de l'altre bàndol i explicar a les noves generacions els fets que van succeir.

El llibre de Sans Travé es presentarà oficialment a Solivella després de les eleccions. Serà una oportunitat única per contemplar la reacció de la població. L'historiador sap que el llibre ja l'han llegit moltes persones a Solivella però també lamenta que "sembla que ningú gosa dir-me res". De nou opten pel silenci.●

VICENÇ LLURBA / ARXIU

El polèmic monument manté a la base la frase: "A los combatientes que hallaron la gloria en la Batalla del Ebro"

Fa dos anys, l'Ajuntament de Tortosa va rebutjar la retirada del monument franquista del riu Ebre

Polèmica de 45 metres

I. ALBESA
Tarragona

Ales comarques de Tarragona, i especialment a les Terres de l'Ebre, es troba encara avui gran quantitat de simbologia franquista en places i carrers de molts municipis, quan ja fa gairebé quatre dècades de la mort del dictador. En algunes poblacions els alcaldes van decidir tirar pel dret i enderrocar directament el monument que només feia referència als caiguts del bàndol "nacional" durant els primers mesos del cop militar. En altres poblacions ha passat tot el contrari i ha estat el mateix plenari municipal qui ho ha rebutjat.

En el primer cas hi ha el monòlit que recordava a la plaça de les Escoles de Falset els 48 "màrtires" assassinats pel "terror rojo", vint-i-set dels quals en una sola nit davant la tàpia del cementiri. A primers de maig del 1991, l'alcalde socialista i posteriorment senador Ramon Aleu va decidir enderrocar amb un bulldòzer aquest monument sense demanar permís a ningú. Aquest fet va ser el punt de partida del llibre *L'òmnibus de la mort* del periodista i escriptor Toni Orensanz, que narrava els fets que van succeir a Falset durant els primers mesos de la Guerra Civil i la posterior repressió dels guanyadors.

En canvi, a Tortosa, des de l'any 1966 hi ha un monument al mig del riu Ebre al seu pas per la ciutat que va inaugurar el mateix dictador i que és ben visible. Aquest monument de ferro forjat de 45 metres d'alçada va ser realitzat per l'escultor Lluís Maria Saumells i ser-

MARC ARIAS / ARXIU

Fins el novembre del 2010 es podia contemplar a l'exterior de l'església de Sant Blai de Bot aquesta enorme placa

via per commemorar el 25è aniversari de la batalla de l'Ebre. A principis de la democràcia es va retirar una de les inscripcions que hi havia a la base: "Al Caudillo de la Cruzada y la Paz de España". Però encara avui es manté la frase "A los combatientes que hallaron la gloria en la Batalla del Ebro".

L'any 2010, els vots de CiU i el PP van impedir que prosperés la petició recolzada amb prop de 2.000 signatures –la meitat procedents de Tortosa– demanant la retirada del monument. L'alcalde de Tortosa, el convergent Ferran Bel, va dir que la decisió de no retirar el monument era àmpliament compartida per la població de Tortosa afirmant també que el PSC no va fer res en aquest sen-

A Falset, l'alcalde va decidir enderrocar el monument als caiguts l'any 1991

tit durant els vuit anys que va ocupar l'alcaldia.

A Bot, a la Terra Alta, on perviuen monuments dedicats als guanyadors de la guerra, fins al mes de novembre de l'any 2010 es podia contemplar a l'exterior de l'església parroquial de Sant Blai una placa amb una gran creu en honor als 13 veïns del municipi executats l'agost del 36 per un escamot de la FAI. L'Ajuntament, seguint els consells del Memorial Democràtic, va retirar aquesta placa que curiosament ha estat dividida en diferents fragments que s'han donat a les famílies de cadascun dels morts que apareixen a la placa.●